

דוגמא אישית ! מְנְהִיגוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוֹ

מערך שיעור על ערך הדוגמא האישית ומשה רבנו

משך המערך: 30-45 דקות

קהל יעד: מפקדים עד דרגת סרן

מטרות:

מטרת העל:

- המפקד יעסוק בערך האחריות והדוגמא האישית בדמותו של משה רבנו.

מטרות ביניים:

- המפקד יכיר את דמותו של משה רבינו כמנהיג של עם ישראל ביציאתו ממצרים.
- המפקד יכיר את תכונות המנהיגות של משה רבינו.
- המפקד יסביר סוגיות של מנהיגות ופיקוד.
- המפקד יעסוק בערך הדוגמא האישית בדמותו של משה רבינו ומשמעותה לתפקידו.

מהלך השיעור:

חלק א' – פתיחה- 5 דקות

חלק ב' - "אִתָּה תִרְעָה" - 15 דקות

חלק ג' - "וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם" - 15 דקות

חלק ד': דגשים לסיכום מפקד- 5 דקות

חלק א': פתיחה

למפקד – כפתיחה, הצג במילותיך את נושאי השיעור:

במרכזו של חג הפסח עומד סיפור יציאת מצרים המתואר בהרחבה בתנ"ך. אירוע זה תופס מקום מרכזי מאוד בעברו של העם היהודי ונחשב כיסוד לערכים מוסריים רבים. כבר בתנ"ך הועמדו היציאה של בני ישראל מעבדות קשה לחירות לאומית כבסיס ומודל להתנהלות המוסרית של כל אדם כלפי השכבות החלשות בחברה (בלשון התנ"ך: הגר, היתום והאלמנה). חז"ל, הוסיפו וקבעו כי "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים" (תלמוד בבלי, מסכת פסחים) כלומר: על כל אדם ללמוד את הסיפור, לקשור בינו לבין הנושאים המעסיקים אותו ולהסיק ממנו מסקנות לחייו. ברוח זו נבקש לנתח היום מספר היבטים במנהיגותו של משה רבינו, שנבחר ונשלח להנהיג את העם באירועים מכוננים אלו, ונעמוד על הרלוונטיות שלה לעיסוקנו ותפקידנו הצבאי.

שני הנושאים בהם נעסוק היום:

- תפקידו של המנהיג והמפקד בדאגה לחלשים.
- חשיבות הירידה בשטח ועמידת המפקד בראש הכוח.

חלק ב' – "אתה תרעה"

למפקד – הקריאו את הציטוטים הבאים מהמקורות. הציטוטים מייצגים שלושה מקרים המתוארים בתנ"ך שבהם היה מעורב משה רבינו, כפי שיפורט בהמשך:
וְהָיָה בַיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אַחִיו וַיֵּרָא בְּסִבְלֹתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרֵי מִכָּה אִישׁ עֵבֶרִי מֵאֲחִיו וַיִּפֹּן כֹּה וְכֹה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיֵּרָ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחֹל

(שמות, פרק ב', פס' י"א-י"ב)

וַיֵּצֵא בַּיּוֹם הַשְּׁנִי וְהָנָה שְׁנֵי אַנְשִׁים עֵבֶרִים נָצִים וַיֹּאמֶר לְרֹשֶׁע לָמָּה תִּכֶּה רַעֲךָ. וַיֹּאמֶר מִי שְׂמֹךְ לְאִישׁ שׂר וְשֹׁפֵט עָלֵינוּ הֲלֹהֲרַגְנִי אֶתְּהָ אִמָּר כְּאִשֶׁר הֲרַגְתָּ אֶת הַמִּצְרִי וַיֵּרָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֹן נוֹדֵעַ הַדָּבָר

(שמות, פרק ב', פס' י"ג-י"ד)

וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פְרֻעָה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר. וּלְכֹהֵן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתִּבְאֲנֶה וַתִּדְלְנָה וַתִּמְלֹאנָה אֶת הָרְהָטִים לְהִשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן. וַיָּבִאוּ הָרְעִים וַיִּגְרְשׂוּם וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיִּשְׁעֶן וַיִּשָּׂק אֶת צֹאנָם. וַתִּבְאֲנֶה אֶל רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מַדּוּעַ מֵהֲרַתָּן בָּא הַיּוֹם. וַתֹּאמְרָן אִישׁ מִצְרִי הִצִּילֵנוּ מִיַּד הָרְעִים וְגַם דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשָּׂק אֶת הַצֹּאן.

(שמות, פרק ב', פס' ט"ו-כ')

הסבר במילותיך את הדברים שצוטטו: בפרק ב' של ספר שמות מופיעים ברצף שלושה סיפורים בהם מתערב משה בסיטואציות חברתיות אליהן הוא נקלע: במקרה הראשון הוא מציל עבד עברי מיד משעבד מצרי שמכה אותו, במקרה השני הוא נזדף בעברי אחד שמכה עברי שני ובמקרה השלישי הוא מסייע לבנותיו של יתרו להשקות את הצאן הרב שלהם באמצעות דלייה של מים מהבאר.

בעקבות הטקסטים, נהל דיון סביב השאלות הבאות:

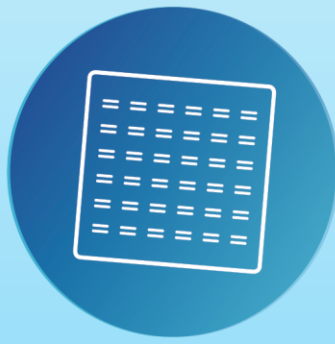
- מה דומה ומה שונה בין שלושת הסיטואציות? האם ניתן לזהות דפוס פעולה משותף של משה בשלושתן?
- מדוע לדעתכם מופיעים שלושת הסיפורים ברצף אחד? מה ניתן ללמוד מהם על אופיו של משה?
- בשלושת הסיפורים מתערב משה לטובתו של החלש ומסייע לו, אך בשלושת המקרים הוא עושה זאת מבלי שנתבקש; מה דעתכם האם משה צריך היה להתערב במקרים אלה?
- האם נתקלתם בעבר בסיטואציה בה התלבטתם אם ראוי להתערב ולעזור או לא? מהי?
- כמפקדים – באלו מקומות לדעתכם נכון למפקד להתערב למענו של פקוד ובאלו מקומות עליו להימנע מכך?

הצג לחיילים את המדרש המתאר אירוע נוסף המיוחס למשה רבינו:

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: כְּשֶׁהָיָה מֹשֶׁה רַבִּינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם רוּעָה צֹאנֵנוּ שֶׁל יִתְרוֹ בַּמִּדְבָּר, בְּרַח מִמֶּנּוּ גִדִּי וְרַץ אַחֲרָיו עַד שֶׁהִגִּיעַ לְחִסוֹת. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ לְחִסוֹת, נִזְדַּמְנָה לוֹ בְּרַכָּה שֶׁל מִים וְעַמֵּד הַגִּדִּי לְשִׁתּוֹת. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ מֹשֶׁה אֶצְלוֹ, אָמַר: אֲנִי לֹא הֵייתִי יוֹדֵעַ שְׂרָץ הֵייתִי מִפְּנֵי צָמָא, עַיִף אֶתְּהָ! הֲרִכִּיבוּ עַל כְּתָפוֹ וְהָיָה מְהֵלָּה. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: יֵשׁ לָךְ רַחֲמִים לְנֶהֱג צֹאנֵנוּ שֶׁל בְּשָׂר וָדָם, כֹּה, חֲיִיךָ - אֶתְּהָ תִרְעָה צֹאנֵי יִשְׂרָאֵל.

(שמות רבה, פרשה ב', פסקה ב')

הסבר במילותיך את תוכן המדרש:

בעקבות המדרש, קיים דיון בשאלות הבאות:

- המדרש קושר בין היותו של משה רועה צאן במדבר לבין תפקידו העתידי כמנהיג.
- מהו הקשר שמציע המדרש בין היותו של משה רועה צאן לבין מנהיגותו?
- האם לדעתכם היכולת לזהות מצוקה, לנהוג ברחמים ולסייע לחלש היא תכונה הנדרשת למנהיג? מדוע?
- כיצד נוכל כמפקדים לעתיד להבחין בפקודים הזקוקים לעזרתנו ולסייע להם?

חלק ג': "וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם"

הצג לחיילים את המדרשים הבאים:

ויהי בהיות הילד בבית המלך בבגדי ארגמן לבושו ויגדל בקרב בני המלך, ויהי מקצה שנים חמש עשרה לבוא בית המלך, היא שנת שמונה עשרה ליום היוולדו, ויתאווה הילד אל אביו ואל אמו וילך אליהם ויצא אל אחיו וירא בסבלותם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו

(ילקוט שמעוני, פרשת שמות, רמז קס"ו)

"וירא בסבלותם" – מהו "וירא"? שהיה רואה בסבלותם ובוכה ואומר: חבל לי עליכם! מי יתן מותי עליכם! שאין לך מלאכה קשה ממלאכת הטיט. והיה נתן כתפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהם.

(שמות רבה, פרשה א', פסקה כ"ז)

הסבר במילותיך: המדרשים השונים שדורשים את ספר שמות מבקשים לעמוד על הרקע למפגש של משה עם אחיו הסובלים: על-פי המקרא גדל משה בביתו של פרעה והאגדות במדרש מבקשות להרחיב את הרקע למפגש בין "נסיך מצרים" לבין אחיו הסובלים.

בעקבות המדרשים, קיים דיון סביב השאלות הבאות:

- כיצד פגש משה את אחיו לפי המדרשים?
- נסיבות חייו של משה היו שונות למדי מנסיבות חייהם של אחיו העבדים, כיצד הצליח לדעתכם לראות בסבלם? כיצד הצליח להזדהות איתם?
- כיצד כמפקדים נצליח להזדהות ולסייע לפקודים המגיעים מרקע שהוא רחוק משלנו?

בקש מאחד המשתתפים להקריא את הקטע הבא:

התורה אינה מגלה לנו על מה ולמה נבחר משה למנהיג. כידוע משה גדל בארמון המלוכה המצרים ואף על פי כן התייחד משה במסוגלות ייחודית בנשיאה בנטל עם אחיו הנאנקים תחת השעבוד. המדרש מבקש להבהיר שהטעם לבחירת משה הייתה העובדה כי למרות שגדל כ'נסיך מצרים' וחי חיי עשירות ורווחה ובוודאי שלא טעם חיי סבל ושעבוד, חש הזדהות ומעורבות רגשית עם אחיו. תכונה זו הביאתו להנהגת האומה.

ראויה שתשאל השאלה מדוע תכונה זו כה חשובה וקריטית להנהגה, עד כי בגינה נבחר? התשובה היא שרק אדם שיש בו מסוגלות לחוש את כאב הזולת, יכול להוות בעבור בני עמו, מודל ודמות. לכזה מנהיג שיאמר: "אחרי" והם ינהו אחריו בדרך לא זרועה ובמאבקים וקשיים לא פשוטים. מנהיג חייב להיות חלק מעמו. הוא לא יכול לשהות בארמון המלוכה ולהנחית משם פקודות. מנהיג "מנותק" לא יצליח בדרכו ואילו מנהיג שחש את עמו, מתנהג

בפשטות בעוז ובענווה, יהא כזה שהעם המחפש הנהגה, יהא מוכן לשים נפשו בכפו בעבורו ואף ללכת אחריו באש ובמים.

התנאי הבסיסי להנהגה ראויה הינה המוכנות לשאת בנטל עם חברו. ואולם ראשית כל, עלינו להאזין לאנחות וזעקות שפעמים אף זה שנאנק וסובל, אין בו הכוח להביע את קשייו ופעמים בוש ועושה הכול להסתירם. מילת המפתח הינה "רגישות" לזולת. אם נעצים בנפשנו תכונה זו מובטחים אנו שיכולת הנהגתנו תתעצם וממילא תהא בנו היכולת להוביל את האומה, החברה והעולם לייעודו הרוחני.

(מעובד על-פי: מנהיגות משה כמודל לחיקוי / הרב דוד טברסקי)

הרב דוד טברסקי הוא רב ומחנך העומד בראש "ישיבת הדרום", ישיבה תיכונית ברחובות.

לאחר הצגת הקטע קיים דיון בעקבות דבריו והיעזר בשאלות הבאות:

- מדוע לדעת הרב טברסקי יכולתו של משה לראות בסבלותם של אחיו היא שהביאה את משה להפוך למנהיגו של עם ישראל? מהי חשיבותה של תכונה זו?
- למה לדעתו רק מנהיג מסוג זה הוא מנהיג שיכול לסחוף אחריו את ההמונים?
- מהי חשיבותה של הירידה לשטח עבור הקצין והמפקד?
- כיצד תוודאו שאתם מצליחים להבין את חוויותיהם וקשייהם של פקודיכם?

בקש מאחד המשתתפים להקריא את הקטע הבא:

שום מרחק אינו מפריד בין המפקדים שלנו לבין העניין בו הם עוסקים. הזדהותם עם העניין מלאה ומוחלטת, הוא הינו חלק מהם והם הינם חלק ממנו. מכאן גם הכרח הפנימי שלהם להימצא תמיד בנקודת המוקד של הפעילות. תפיסתם את האחריות המוטלת עליהם לגורל המשימה ולגורל אנשיהם היא אישית מאוד ומחייבת מאוד. גם אם זה דוחף אותם להימצא ככל האפשר במקום מוכרעים גורל המשימה והאנשים, ובו תהיה להם ההשפעה האישית המרבית על ההכרעה. ככל שהמפקד בכיר יותר, נופל בגורלו, לעיתים קרובות יותר, להחליט על משלוח אנשים לתפקידים מסכנים. נכונותם של המפקדים ללכת תמיד בעצמם לפני המחנה, היא מקור הכוח המוסרי הדרוש להם לקבלת החלטות אלה. אני מאמין כי העובדה, שיש לנו צבא המצמיח מתוכו מפקדים כאלה, אשר בדוגמה האישית, בהגשמה העצמית ובהעזה שלהם מעצבים את דמות הצבא ומטפחים את רוחו - עובדה זו היא אחד הגילויים הנפלאים של ייחוד עם ישראל בארצו.

(תשובתו של הרמטכ"ל רא"ל חיים בר-לב למכתבו של שמעון ויצפרכט)

הסבר במילותיך: בשנת 1968 התרחשה בבקעת הירדן תקרית קשה בה נהרג מפקד חטיבת הבקעה אל"ם אריק רגב לצד קצין המבצעים של החטיבה סרן גדי מנלה. מותם של הקצינים עורר דיון ציבורי בדבר מקומו הנכון של המפקד בקרב. כחלק מדיון זה כתב האזרח שמעון ויצפרכט מכתב לרמטכ"ל דאז, רא"ל חיים בר-לב הקורא לו לשקול האם להעמיד את המפקד בראש הכח גם במחיר סיכנון האיש. בר-לב ענה לו במכתב נחרץ בו הוא פרט את אחד מהעקרונות הפיקודיים שמנחים את צה"ל – עמידתו של המפקד בראש הכח וקריאתו "אחרי".

בעקבות הקטע, קיים דיון סביב השאלות הבאות:

- מדוע רואה בר-לב בנכונותם של המפקדים ללכת בראש הצוות יסוד מוסרי?
- כיצד קשורה עמידתו של המפקד בראש הכח תוך סיכון עצמי ביכולתו להניע את פקודיו?
- כיצד כמפקדים נוכל להבטיח את עמידתנו בראש הכח ובמרכז ההתרחשות לא רק בחירום אלא גם בשגרה?

- מה משמעות ערך הדוגמא האישית עבורכם? כיצד אתם מתרגמים אותו בעשייה היומיומית שלכם כמפקדים?

חלק ד' – דגשים לסיכום מפקד

- למדנו על דמותו של משה רבינו, התופסת מקום מרכזי בסיפור יציאת מצרים אותו אנו מציינים בפסח.
- ראינו כי משה רבינו מהווה מודל של מנהיג אידיאלי – הוא ניחן בערבות הדדית אדירה, אכפת לו מהמתרחש והוא מוכן להשתדל ולהתאמץ בעבור כל אדם ואף לסכן את עצמו. על אף שגדל בארמון המלך – משה יורד אל העם, הוא רוצה להכיר ולפגוש את האנשים ולהכיר את צרכיהם. תכונות אלו, בין היתר, היו אלו שהובילו לבחירתו כמנהיג של עם ישראל.
- **כמפקדים בצה"ל** – אנו נדרשים לפתח רצון למעורבות ותכונות של שליחות ויוזמה ביחס לכל משימה ולכל חייל. עלינו להיות אכפתיים מן המתרחש ובמידת הצורך להיות מעורבים בתיקון ובהתקדמות. קשר של קירבה בינינו לפקודים, נוכחות מוגברת בשטח ומעורבות במתרחש, יסייעו לנו להכיר את חיילינו בצורה הטובה ביותר ומאליו יביא לכך שהם יוכלו גם לסמוך עלינו ולאפשר לנו להוביל את דרכם הצבאית.
- **הבא את ה"אני מאמין" הפיקודי שלך ביחס לנושא והאופן בו נפגשת איתו במסגרת השירות הצבאי.**

דף מקורות לשיעור מנהיגותו של משה

וְיִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אָחִיו וַיֵּרָא בְּסַבְלֹתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרֵי מִכָּה אִישׁ עֲבָרִי מֵאֲחִיו וַיִּפֶן לֹה וְכֹה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיֵּרָ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחֹזֶל
(שמות, פרק ב', פס' י"א-י"ב)

וַיֵּצֵא בַּיּוֹם הַשְּׁנִי וְהִנֵּה שְׁנֵי אַנְשִׁים עֲבָרִים נֹצִים וַיֹּאמֶר לְרַשָּׁע לְמָה תָּכֵה רֵעֶךָ. וַיֹּאמֶר מִי שְׁמֶךָ לְאִישׁ שֶׁר וַיִּשְׁפֹּט עָלֵינוּ הַלְהַרְגֵנִי אֵתָה אִמֵּר כְּאֲשֶׁר הִרְגַּתְּ אֶת הַמִּצְרִי וַיֵּרָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אָכֵן נֹדַע הַדָּבָר
(שמות, פרק ב', פס' י"ג-י"ד)

וַיְבָרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פְרַעֲהוּ וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר. וַלְכַהֵן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתְּבַאֲנָה וַתִּתְּלַנָּה וַתְּמַלְאֲנָה אֶת הַרְהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן. וַיָּבֹאוּ הָרַעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיֹּשְׁעֵן וַיִּשְׁקֶה אֶת צֹאנָם. וַתְּבַאֲנָה אֶל רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מַדּוּעַ מֵהִרְתֵּן בְּאֵי הַיּוֹם. וַתֹּאמְרֵן אִישׁ מִצְרִי הִצִּילֵנוּ מִיַּד הָרַעִים וְגַם דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁקֶה אֶת הַצֹּאן.
(שמות, פרק ב', פס' ט"ו-כ')

אָמְרוּ רְבוּתֵינוּ: כִּשְׁהִיָּה מֹשֶׁה רִבֵּינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם רֹעֵה צֹאנֵנוּ שֶׁל יִתְרוֹ בְּמִדְבָר, בָּרַח מִמֶּנּוּ גָדִי וְרָץ אַחֲרָיו עַד שֶׁהִגִּיעַ לַחֲסוֹת. כִּיִּן שֶׁהִגִּיעַ לַחֲסוֹת, נִצְדַּמְנָה לוֹ בְּרִכְהָ שֶׁל מַיִם וְעַמֵּד הַגָּדִי לִשְׁתוֹת. כִּיִּן שֶׁהִגִּיעַ מֹשֶׁה אֶצְלוֹ, אָמַר: אֵינִי לֹא הִיִּיתִי יוֹדֵעַ שְׁרָץ הִיִּית מִפְּנֵי צָמָא, עַיִף אֵתָה! הִרְפִּיבוּ עַל כְּתָפוֹ וְהִיָּה מְהֵלֶךְ. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: יֵשׁ לָךְ רַחֲמִים לְנֹהֵג צֹאנֵנוּ שֶׁל בֶּשֶׂר וְדָם, קָךְ, חַיִּיךְ - אֵתָה תִרְעָה צֹאנִי יִשְׂרָאֵל.
(שמות רבה, פרשה ב', פסקה ב')

וְיִהְיֶה בְּהִיוֹת הַיֶּלֶד בְּבֵית הַמֶּלֶךְ בְּבִגְדֵי אֲרַגְמָן לְבוּשׁוֹ וַיִּגְדַּל בְּקֶרֶב בְּנֵי הַמֶּלֶךְ, וְיִהְיֶה מְקַצֵּה שְׁנַיִם חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה לְבוֹא בֵּית הַמֶּלֶךְ הַיּוֹם שְׁנַת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה לַיּוֹם הַיּוֹלְדוֹ וַיִּתְּאוּוּ הַיֶּלֶד אֶל אָבִיו וְאֶל אִמּוֹ וַיִּלָּךְ אֵלֵיהֶם וַיֵּצֵא אֶל אָחִיו וַיֵּרָא בְּסַבְלֹתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מִכָּה אִישׁ עֲבָרִי מֵאֲחִיו.
(ילקוט שמעוני, פרשת שמות)

"וירא בסבלותם" – מהו "וירא"? שהיה רואה בסבלותם ובוכה ואומר: חבל לי עליכם! מי יתן מותי עליכם! שאין לך מלאכה קשה ממלאכת הטיט. והיה נותן כתפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהם.
(שמות רבה, פרשה א', פסקה כ"ז)

התורה אינה מגלה לנו על מה ולמה נבחר משה למנהיג. כידוע משה גדל בארמון המלוכה המצרים ואף על פי כן התייחד משה במסוגלות ייחודית בנשיאה בנטל עם אחיו הנאנקים תחת השעבוד. המדרש מבקש להבהיר שהטעם לבחירת משה הייתה העובדה כי למרות שגדל כ'נסִיך מצרים' וחי חיי עשירות ורווחה ובוודאי שלא טעם חיי סבל ושעבוד, חש הזדהות ומעורבות רגשית עם אחיו. תכונה זו הביאתו להנהגת האומה.

ראויה שתשאל השאלה מדוע תכונה זו כה חשובה וקריטית להנהגה, עד כי בגינה נבחר? התשובה היא שרק אדם שיש בו מסוגלות לחוש את כאב הזולת, יכול להוות בעבור בני עמו, מודל ודמות. לכה מנהיג שיאמר: "אחרי" והם ינהו אחריו בדרך לא זרועה ובמאבקים וקשיים לא פשוטים. מנהיג חייב להיות חלק מעמו. הוא לא יכול לשהות בארמון המלוכה ולהנחית משם פקודות. מנהיג "מנותק" לא יצליח בדרכו ואילו מנהיג שחש את עמו, מתנהג בפשטות בעוז ובענווה, יהא כזה שהעם המחפש הנהגה, יהא מוכן לשים נפשו בכפו בעבורו ואף ללכת אחריו באש ובמים.

התנאי הבסיסי להנהגה ראויה הינה המוכנות לשאת בנטל עם חברו. ואולם ראשית כל, עלינו להאזין לאנחות וזעקות שפעמים אף זה שנאנק וסובל, אין בו הכוח להביע את קשייו ופעמים בוש ועושה הכול להסתירם. מילת המפתח הינה "רגישות" לזולת. אם נעצים בנפשנו תכונה זו מובטחים אנו שיכולת הנהגתנו תתעצם וממילא תהא בנו היכולת להוביל את האומה, החברה והעולם ליעודו הרוחני.
(מעובד על-פי: מנהיגות משה כמודל לחיקוי / הרב דוד טברסקי)

שום מרחק אינו מפריד בין המפקדים שלנו לבין העניין בו הם עוסקים. הזדהותם עם העניין מלאה ומוחלטת, הוא הינו חלק מהם והם הינם חלק ממנו. מכאן גם הכרח הפנימי שלהם להימצא תמיד בנקודת המוקד של הפעילות. תפיסתם את האחריות המוטלת עליהם לגורל המשימה ולגורל אנשיהם היא אישית מאוד ומחייבת מאוד. גם אם זה דוחף אותם להימצא ככל האפשר במקום מוכרעים גורל המשימה והאנשים, ובו תהיה להם ההשפעה האישית המרבית על ההכרעה. ככל שהמפקד בכיר יותר, נופל בגורלו, לעיתים קרובות יותר, להחליט על משלוח אנשים לתפקידים מסכנים. נכונותם של המפקדים ללכת תמיד בעצמם לפני המחנה, היא מקור הכוח המוסרי הדרוש להם לקבלת החלטות אלה. אני מאמין כי העובדה, שיש לנו צבא המצמיח מתוכו מפקדים כאלה, אשר בדוגמה האישית, בהגשמה העצמית ובהעזה שלהם מעצבים את דמות הצבא ומטפחים את רוחו - עובדה זו היא אחד הגילויים הנפלאים של ייחוד עם ישראל בארצו.

(תשובתו של הרמטכ"ל רא"ל חיים בר-לב למכתבו של שמעון ויצפרכט)